

Svět úzkosti

Radim Šíp

Nepamatuji si, zda jsem ve věku tří, čtyř let pocítoval úzkost, o které podávám zprávu. Ale v osmi letech jsem ji už zažíval. Například úzkost vyvolanou absurdním pocitem, když jsem se vracel domů se čtyřkou v žákovské knížce. Ta číslice – 4 – pro mě byla jen klikyhákem. Nicneříkající znak, jenž byl frustrující o to víc, oč více uváděl do stavu hysterie mé rodiče, kteří však o jeho podstatě nevěděli víc než já.

Úzkost, o níž podávám zprávu, se netýká pouze známkování. Pamatuji si na úzkost, kterou pocítovala sestra, když na povel paní učitelky byla vysmívána celou třídou za to, jaké nakreslila krmítko. Načrtla tácek bez stříšky. Bílý umělohmotný tácek na černém okenním parapetu. Celá třída se jí smála. Jenže u nás doma jsme přesně tímto způsobem ptáky krmili. A ptáci si nestěžovali, jen občas museli vyhrabat zrní z pod čerstvé vrstvy sněhu.

Oba příběhy mají stejné jádro. Za číslem i za tahy pastelkou je čísi představa, která určuje, co je správné a normální. Bez této představy je nicneříkající známka pouze číslicí a tahy pastelkou mohou být klidně i krmítkem. Je zde naprosto závazná norma, o níž se nediskutuje, ale všichni jí musíme vyhovovat. Nejde o to či ono ponížení, o ten či onen strach. A nejde o oceán norem. Jde o systém, který každou z norem povyšuje nad samotný život. Úzkost, o níž podávám zprávu, je úzkostí z toho, že bychom snad mohli nezapadnout. A v takovém prostředí se dá hrát jediná hra: „Prosaď svoji odlišnost jako normu, anebo kušuj a přizpůsob se!“

Ale ať už opanujete prostor a vnutíte normu, anebo sami sebe znormujete, v obou možnostech již hnízdí úzkost. Udržím si pozici? Zvládnou se přizpůsobit? Ať se podíváte kamkoli, všude se pod různými převleky setkáváme se stejným světem postaveným na normě jako přírodním, neměnném zákonu.

Zdá se, že instituce školy je zde od toho, aby nás na tento svět dobře připravila. Před žáky stojí učitelé, kteří ztělesňují autoritu všeználců a drábů, jsou nositeli norem a zároveň vězeňskou službou, jež dohlíží na jejich zachovávání. Sami učitelé však jsou jen kolečkem zapadajícím do celého stroje a nad nimi stojí další všeználcí a drábové, které hlídají jiní drábové a všeználcí. A malé dítě vstupuje do tohoto kafemlýnku normalizace, pomalu se připravuje na předem narýsovaný svět.

A jediné, co nakonec zbývá, je revoluce. Tam, kde je proměna zakázána, nastane výbuch, jež roztočí oko tornáda. Každá revoluce začala a skončila uřatými hlavami. Z mých rebelantských let mi zbyly dlouhé vlasy a neodbytný pocit, že svým strachem, únavou a vzpourami jsem svět úzkosti ještě více prohloubil. I ve vzpouře totiž působí stejná maxima: „Prosaď svoji odlišnost jako normu, anebo kušuj a přizpůsob se!“

Dnes sedím ve své pracovně vysokoškolského učitele a sleduji, jak se mi pod rukama šíří svět normalizované šedi. Namísto zmatených představ o tom, co je to krmítko, stejně zmatené představy o tom, jakou funkci mají plnit akreditační spisy, namísto zpupnosti učitelů, neutuchající šumění hlasu na pozadí: „takové jsou závazné předpisy“, namísto autoritářské odpovědi: „protože jsem to řekl*a“, stejně autoritářské: „toto je závazný právní výklad“. Na otázku: Čí je to výklad, qui bono?; se zvednou dva prsty. První hrozí a druhý se zabodne do přesného

řádku směrnice, aby zdůraznil posvátnost a neměnnost zákona. Jsme pohřbeni v hrobkách norem.

Většina mých studentů tím či oním způsobem „rebeluje“. Jsouce však dobře opracováni léty strávenými ve školách, nakonec jen dokonale naplňují zásady světa úzkosti. „Dejte nám skripta a my je odpapouškujeme!“ Jsem zdrojem jejich úzkosti. Chci po nich, aby o normách přemýšleli, aby je zodpovědně měnili. Aby se zbavili úzkosti. Děším je. Chci po nich něco, co se sám učím.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

www.futuropolis.cz